

Spiegelkevers aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Histeridae)

Willy Troukens

Abstract. Histeridae at the westside of the Brussels region (Coleoptera)

Since 1978 twelve species of Histeridae were found at the westside of Brussels: *Hololepta plana* (Sulzer), *Plegaderus dissectus* Erichson, *Abraeus granulum* Erichson, *Saprinus semistriatus* (Scriba), *Gnathoncus rotundatus* (Kugelann), *Paromalus flavicornis* (Herbst), *Hister unicolor* Linnaeus, *Margarinotus brunneus* (Fabricius), *M. purpurascens* (Herbst), *M. carbonarius* (Hoffmann), *Atholus duodecimstriatus* (Schrank), and *Elbisia minor* (Rossi).

Résumé. Histeridae à la périphérie ouest de Bruxelles (Coleoptera)

Depuis 1978 douze espèces de Histeridae furent observées dans la zone occidentale de Bruxelles: *Hololepta plana* (Sulzer), *Plegaderus dissectus* Erichson, *Abraeus granulum* Erichson, *Saprinus semistriatus* (Scriba), *Gnathoncus rotundatus* (Kugelann), *Paromalus flavicornis* (Herbst), *Hister unicolor* Linnaeus, *Margarinotus brunneus* (Fabricius), *M. purpurascens* (Herbst), *M. carbonarius* (Hoffmann), *Atholus duodecimstriatus* (Schrank) et *Elbisia minor* (Rossi).

Key words: Belgium – faunistics – Histeridae – Coleoptera.

Troukens, W.: Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070 Anderlecht.

Toen ik in 1999 onderzoek deed naar doodgravers en aaskevers (Silphidae) (Troukens 2001: 95–98), vond ik in de bodemvallen met dierlijk aas—als bijproduct—ook heel wat spiegelkevers (Histeridae). Ik had deze zwartglimmende insecten ook al geregeld waargenomen onder losse boomschors, op boomzwammen, onder kadavertjes of gewoon in de tuin onder plantaardig afval. Volgens Keer (1930: 362) worden de kevers aangelokt door de rottingsgeuren omdat ze daar ook volop hun voedsel vinden, met name vliegenmaden en larven van spektorren en schorskevers. Sommige spiegelkevers hebben zich sterk gespecialiseerd en verkiesen een totaal ander menu (Schilthuizen & Vallenduik 1998: 27). Zo leeft een aantal kleinere soorten in nesten van vogels en zoogdieren waar ze jacht maken op mijten (Acarina). Nog andere vindt men in mierennesten: ze hebben het vooral gemunt op het mierenbroed. Ook larven van bladhaantjes (Chrysomelidae) vormen een begeerde prooi: *Saprinus virescens* (Paykull, 1798) maakt verwoed jacht op *Phaedon*- en *Gastroidea*-larven, terwijl *Hister helluo* Truqui, 1852 zich voedt met de larven van het elzenhaantje, *Agelastica alni* (Linnaeus, 1758) (Keer 1930: 362). Herhaaldelijk heeft men waargenomen dat tal van spiegelkevers aangelokt worden door de rottingsgeur van bloeiende aronskelken (*Arum* sp.) (Du Chatenet 1986: 217–220). Het gaat hier vooral om *Gnathoncus*- en *Saprinus*-soorten. Men kan zich hierbij de vraag stellen of de kevers misleid worden door de geur of dat ze gewoon afkomen op de motmugjes (Psychodidae) die in de bloeischede aan het werk zijn als bestuivers.

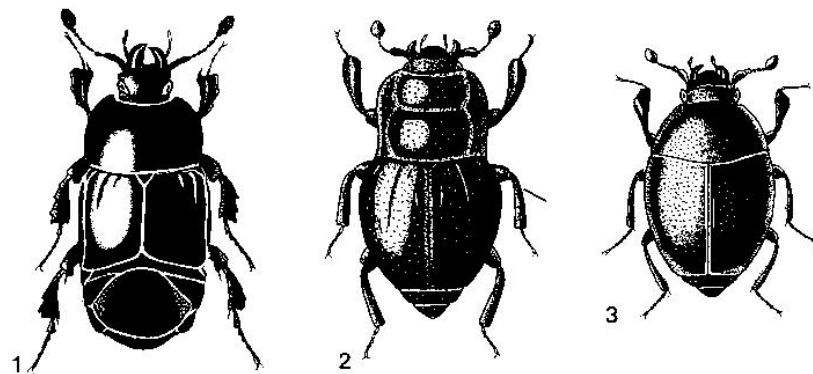
Histeridae zijn meestal zwarte, rondoovale, lichtgewelfde kevers met een uitgesproken lakglans. Hun lengte varieert van 1 mm (*Abraeus perpusillus* (Marshall, 1802), = *A. globosus* (Hoffmann, 1803)) tot 15 mm (*Pachylister inaequalis* (Olivier, 1789)). De sprietten zijn vrij kort, geknied en 11-ledig

waarbij de laatste 3 een eindknots vormen. De meestal getande voorschenen zijn verbreed en wijzen op een gravende functie. De dekschilden zijn afgeknot en laten één of twee achterlijfssegmenten—het propygidium en het pygidium—onbedekt. Omdat de dekschildstrepen nabij de naad kunnen ontbreken worden deze vanaf het schouder- of humeraalstreepje van buiten naar binnen geteld (Schilthuizen & Vallenduuk 1998: 31).

Spiegelkevers houden niet van vliegen. Na een vlucht van enkele meter ploffen ze weer op de grond. Ook lopen gaat vrij traag. Om belagers om de tuin te leiden, trekken ze kop, sprieten en poten in en houden zich dood. Aldus lijken ze op een steentje en zijn ze moeilijk vast te pakken.

In Europa leven 200 soorten Histeridae (Du Chatenet 1986: 217) waarvan er zowat 65 bekend zijn in België. Sinds 1978 werden aan de westrand van Brussel twaalf soorten waargenomen. In de nu volgende opsomming volgt een beknopte beschrijving van elke soort met enkele bijzonderheden over hun vondst en hun levenswijze.

De laatste jaren is aan de nomenclatuur van de Histeridae nogal wat gesleuteld. In dit artikel heb ik gekozen voor de naamgeving van Lackner & Yélamos (2004) terwijl de namen van Witzgall (1971: 156–189) tussen haakjes worden vermeld.

Figuren 1–3. 1.– *Hololepta plana* (Sulzer, 1776), 2.– *Plegaderus dissectus* Erichson, 1839, 3.– *Abraeus granulatum* Erichson, 1839.

1. *Hololepta plana* (Sulzer, 1776) (fig. 1)

H. plana is een langwerpige kever van 8 à 9 mm. Zijn lichaam is haast zo dun als een vingernagel en dit onderscheidt hem van alle andere Histeridae. In Midden-Europa is *H. plana* nergens gewoon (Witzgall 1971: 178). Meer naar het noorden toe, o.a. in Noord-Frankrijk, ontbreekt hij volledig (Du Chatenet 1986: 224). In ons land was de kever tot 1970 vrijwel onbekend. De daaropvolgende jaren verscheen hij echter op verschillende plaatsen, vooral in Midden-België. In 1986 verzamelde Bosselaers (1986: 25–26) al gegevens van elf lokaliteiten.

Aan de westrand van Brussel vond ik mijn eerste exemplaar in mijn tuin te Anderlecht op 11.VI.1989. Het kwam uit een wilgenbosje gevlogen. In april en mei 1999 ontdekte ik in de Wolfspuiten te Dilbeek 19 *plana*'s onder schors van geveldde populieren. In dezelfde gemeente zat op 15.V.2000 ook nog een exemplaar op een stuk brandhout. Dat *H. plana* nu op verschillende plaatsen in het Brusselse aanwezig is, bewees A. De Turck op 15.V.1988 met een vangst in het Zoniënwood.

2. *Plegaderus dissectus* Erichson, 1839 (fig. 2)

Deze zwartbruine, langovale spiegelkever is volledig bestippeld. Hij meet nauwelijks 1 à 1,5 mm. Zijn halsschild valt op door de dubbelgebogen zijrand en een dwarsgleuf die het middenveld verdeelt in twee kussenvormige helften. Ook de dekschilden zijn opvallend gewelfd en elk vanaf de basis voorzien van een diepe, halve rugstreep.

P. dissectus is in Midden-Europa overal zeldzaam (Witzgall 1971: 161). In Nederland is hij alleen bekend uit Zuid-Limburg (Brakman 1966: 87). Ook in België is dit kevertje moeilijk te vinden. Op 25.IX.1986 was ik de gelukkige ontdekker van 3 exemplaren te Dilbeek. De kevertjes zaten in een schimmelige beukenstomp. Volgens Witzgall (1971: 161) moet men dit insect zoeken in molm en onder schors van loofbomen waar het jaagt op larven van schorskevers.

3. *Abraeus granulum* Erichson, 1839 (fig. 3)

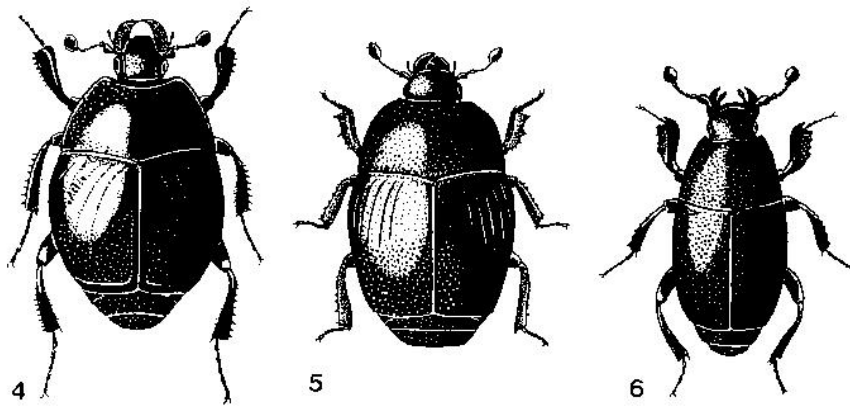
Ook dit spiegelkevertje is nergens gewoon. Mijn enige vangst te Dilbeek dateert van 25.IX.1986. Ik vond dit kevertje, samen met *Plegaderus dissectus*, in een schimmelende beukenstomp.

A. granulum is een bruin, eirond insect van 1 à 1,5 mm. Hij is één van de twee *Abraeus*-soorten met verbrede, afgeronde voorschouwen. Zijn lichaam is sterk gewelfd. Zowel de kop, het halsschild als de dekschilden zijn fijn en dicht bestippeld. *A. granulum* leeft vooral in molm, onder schors van oude loofbomen en soms bij mieren (Witzgall 1971: 162).

4. *Saprinus semistriatus* (Scriba, 1790) (Gestreepte spiegelkever) (fig. 4)

S. semistriatus is een eironde spiegelkever van 3,5 à 6 mm. Zoals alle *Saprinus*-soorten bezit hij achteraan op de dekschilden een randstreep die bij de naad naar voren ombuigt en verder loopt als naadstreep. Bij de gestreepte spiegelkever lopen de 4 rugstrepen vanaf de voorrand tot ongeveer halverwege het dekschild. De ruimte tussen de 1ste en 2de rugstreep is meestal rimpelig bestippeld. Een brede strook naast de halsschildrand en de achterste helft van de dekschilden zijn eveneens grof en dicht bestippeld.

Deze spiegelkever is in het hele Palaearctische gebied zeer algemeen (Keer 1930: 373). Men vindt hem op kadavertjes en soms ook op mest, rottende planten, paddestoelen en aronskelken (Keer *l.c.*). In Dilbeek is *S. semistriatus* heel gewoon. Ik ving hem geregeld van april tot juli in bodemvallen met garnaalkoppen, alsook 1 ex. op 04.VI.1983 onder een dode merel en op 04.VII.1999 17 ex. in een bodemval met een dode mol.

Figuren 4–6. 4.– *Saprinus semistriatus* (Scriba, 1790), 5.– *Gnathoncus rotundatus* (Kugelann, 1792), 6.– *Paromalus flavicornis* (Herbst, 1792).

5. *Gnathoncus rotundatus* (Kugelann, 1792) (*G. nanus* (Scriba, 1790)) (fig. 5)

G. rotundatus behoort tot een geslacht van kleine kevertjes die vooral te vinden zijn in vogelnesten en kippenhokken (Witzgall 1971: 166). Dit spiegelkevertje heeft bruinrode sprieten en poten. Het meet slechts 1,8 à 3 mm. De bovenzijde is volledig bestippeld, het krachtigst op de halsschildzijden en de achterste dekschildhelft. De 4 rugstrepen reiken tot in het midden van elk dekschild. Aan de basis is ook nog een boogvormig restantje zichtbaar van een 5de rugstreep.

G. rotundatus komt verspreid voor in het Palaearctisch gebied (Keer 1930: 378) maar ik heb hem in de vrije natuur nog niet kunnen vinden. Te Anderlecht noteerde ik 3 ex. op een gesloten terras met een kleine voorraad uien en aardappelen, nl. op 18.VII.1985, 11.VI.1988 en 05.VIII.1995.

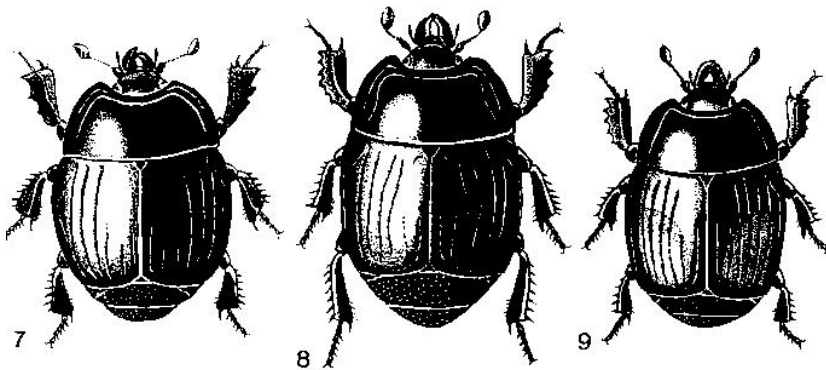
6. *Paromalus flavicornis* (Herbst, 1792) (fig. 6)

Deze langovale spiegelkever is volledig bestippeld en meet 1,5 à 2,2 mm. Zijn sprieten en poten zijn roestrood. Brakman (1966: 88) gebruikt voor dit insect de genusnaam *Micromalus*. Te Dilbeek vond ik verschillende exemplaren van *P. flavicornis* onder losse schors van vermolmde of schimmelende beukenstompen: 1 ex. op 18.IV.1981, 1 ex. op 25.IV.1981 en 2 ex. op 25.IX.1986.

7. *Hister unicolor* (Linnaeus, 1758) (Gladde spiegelkever) (fig. 7)

H. unicolor is een korteivormige spiegelkever van 7 à 10 mm. De rugbestippeling beperkt zich tot de 2 onbedekte achterlijfssegmenten. Het halsschild heeft 2 randstrepen waarvan de buitenste gereduceerd is tot de voorste helft. De dekschilden vertonen elk 3 volledige en 3 verkorte rugstrepen. Volgens Keer (1930: 366) is de gladde spiegelkever nergens zeldzaam en is hij vooral te

vinden in mest en rottend plantenmateriaal. Ikzelf vond verschillende exemplaren van april tot september in de tuin te Anderlecht en te Dilbeek op 29.VI.1995 1 ex. in een bodemval met garnaalkoppen.

Figuren 7–9. 7.– *Hister unicolor* (Linnaeus, 1758), 8.– *Margarinotus brunneus* (Fabricius, 1775), 9.– *Margarinotus purpurascens* (Herbst, 1792).

8. *Margarinotus brunneus* (Fabricius, 1775) (= *Hister cadaverinus* Hoffmann, 1803) (fig. 8)

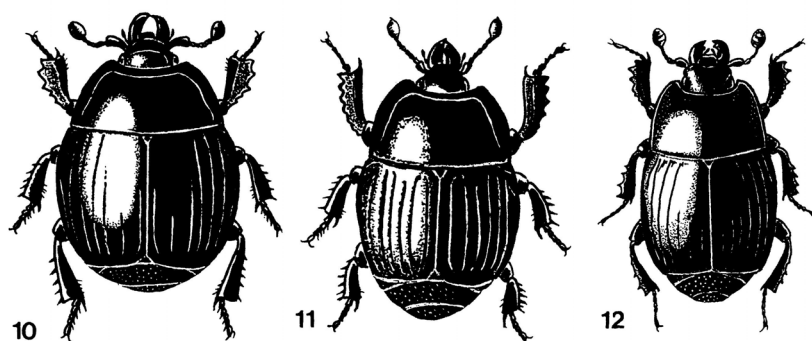
Zoals bij de vorige soort zijn alleen de twee onbedekte achterlijfssegmenten bestippeld. De 2 randstrepen op het halsschild zijn ongeveer even lang. De dekschilden vertonen elk 4 volledige en 2 verkorte, gefragmenteerde rugstrepen. Naast het schildje is meestal ook nog een rudimentair streepje te zien.

Deze spiegelkever is zeer algemeen in Europa en komt voor tot in Siberië en Japan (Schilthuizen & Vallenduuk 1998: 54). Ik ving hem geregeld van april tot juni in de tuin te Anderlecht en te Dilbeek in bodemvallen met garnaalkoppen; verder ook te Dilbeek 1 ex. op 15.V.1999 in een rottende boomstronk en op 25.VI.1999 1 ex. onder een dode mol.

9. *Margarinotus purpurascens* (Herbst, 1792) (= *Paralister purpurascens* Herbst, 1792) (fig.9)

Deze spiegelkever is 4 à 5 mm lang en valt op door de rode vlek op elk dekschild die evenwel ook kan ontbreken (Witzgall 1971: 184). Het halsschild vertoont één enkele randstreep. Op elk dekschild zijn 4 volledige en 2 verkorte rugstrepen te zien. De bestippling beperkt zich tot de twee achterlijfssegmenten.

M. purpurascens komt voor in het hele Palaearctische gebied tot in Japan (Schilthuizen & Vallenduuk 1998: 58). Men vindt hem meestal in mest en onder rottend plantenmateriaal (Witzgall 1971: 184). Aan de Brusselse westrand noteerde ik slechts twee vangsten: nl. 1 ex. te Dilbeek op 17.IV.1989 en 1 ex. in de tuin te Anderlecht op 01.VI.1993.

Figuren 10–12. 10.– *Margarinotus carbonarius* (Hoffmann, 1803), 11.– *Atholus duodecimstriatus* (Schränk, 1781), 12.– *Eblisia minor* (Rossi, 1792).

10. *Margarinotus carbonarius* (Hoffmann, 1803) (= *Paralister carbonarius* Hoffmann, 1803) (fig. 10)

M. carbonarius is een breedovale spiegelkever van 3,5 à 5,5 mm. Hij komt algemeen voor in Europa en zijn areaal reikt oostwaarts tot in Siberië (Schilthuizen & Vallenduuk 1998: 57). De halsschildrandstreep en de bestippeling zijn zoals bij *M. purpurascens* (fig. 9). Elk dekschild vertoont 3 volledige en 3 verkorte rugstrepen.

Aan de Brusselse westrand nam ik de kever jaarlijks waar van april tot augustus. Te Dilbeek vond ik hem meestal in bodemvallen met garnaalkoppen maar ik zag hem ook op uitwerpselen en op een dode duif. Op 1, 15 en 23.V.1999 ontdekte ik telkens enkele exemplaren op rottende boomzwammen. Volgens Keer (1930: 367) kan men hem bovendien aantreffen in mest, op duiventillen en in nesten van mollen en hamsters.

11. *Atholus duodecimstriatus* (Schränk, 1781) (fig. 11)

Het genus *Atholus* wordt gekenmerkt door het ontbreken van een subhumeraalstreep, d.w.z. de streep achter het schouder- of humeraalstreepje. *A. duodecimstriatus* is 4 à 5 mm lang en volledig zwart. De ander inlandse *Atholus*-soort, *A. bimaculatus* (Linnaeus, 1758), heeft op elk dekschild een rode vlek.

A. duodecimstriatus heeft slechts één halsschildstreep. De dekschilden vertonen elk 6 volledige rugstrepen; de 5de en de 6de streep neigen vooraan en achteraan naar elkaar toe. De bestippeling beperkt zich tot de twee onbedekte achterlijfssegmenten.

Deze spiegelkever is in Midden-Europa nergens zeldzaam. Men kan hem vinden op uitwerpselen en mest (Witzgall 1971: 188). Te Dilbeek vond ik deze soort drie keer in grazige terreinen: 1 ex. op 18.IV.1985, 1 ex. op 15.V.1985 en 1 ex. op 02.X.2001.

12. *Eblisia minor* (Rossi, 1792) (= *Platysoma frontale* (Paykull, 1798)) (fig. 12)

E. minor is een normaal gewelfde spiegelkever van 3 à 4 mm. Het halsschild is alleen wat bestippeld aan de voor- en zijkant. De dekschilden vertonen 3 volledige en 3 verkorte rugstrepen en achteraan een smalle strook met stippels. Typisch voor *E. minor* zijn de 2 doorns op de zijrand van de achterschenen.

Over zijn verspreiding spreken sommige auteurs elkaar tegen. Volgens J. Huizinga in Harde & Severa (1982: 106) is deze kever geen Nederlandse soort. Brakman (1966: 88) vermeldt hem achter wél voor Gelderland, Noord-Holland en Nederlands-Limburg. Ikzelf ving *E. minor* voor het eerst in de Dilbeekse Wolfspuiten op 12.V.2005 onder schors van een gevelde knotwilg. In Midden-Europa zou de kever niet zeldzaam zijn in oude bossen. Hij moet gezocht worden onder schors van dode loofbomen waar hij jacht maakt op vliegenmaden en schorskeverlarven (Witzgall 1971: 181).

Ondanks hun monotone kleur vormen Histeridae een boeiende keverfamilie. Bovendien spelen zij een nuttige rol in de natuurhuishouding als predatoren van maden en larven. Heel wat soorten hebben een bepaalde biotoopvoorkeur. Tijdens een bemonstering in de duinen tussen De Haan en Blankenberge in 1988 verzamelde ik 5 soorten. Hiervan noteerde ik er 4 die ik aan de Brusselse westrand nog nooit had waargenomen.

Als besluit wil ik de mensen danken die me sinds jaren aanmoedigen om mijn bevindingen i.v.m. de lokale keverfauna op papier te zetten, met name Margriet De Ridder, ere-inspectrice biologie (Sint-Jans-Molenbeek), Aubin De Turck (Wenduine), Rokus Liefvaart ('s-Gravendeel, Nederland), Lut Mertens (Anderlecht) en Bernard Misonne (Tervuren). Zij zijn daar al behoorlijk in geslaagd!

Bibliografie

- Bosselaers, J. 1986. Nieuwe vindplaatsen van *Hololepta plana* (Sulzer) in België en Nederland (Coleoptera: Histeridae). — *Phegea* 14: 25–26.
- Brakman, P. J. 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggende gebied. — *Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging*, Amsterdam.
- Du Chatenet, G. 1986. *Guide des coléoptères d'Europe*. — Delachaux & Niestlé, Neuchâtel.
- Harde, K. W. & Severa, F. (vert. J. Huizinga) 1982. *Thieme's kevergids*. — Thieme & Cie. Zutphen.
- Keer, P. M. 1930. *Calwer Keverboek*. — W. J. Thieme & Cie., Zutphen.
- Lackner, T. & Yélamos, T. 2004. Fauna Europaea: Histeridae. In Alonso-Zarazaga, M. A. Fauna Europaea: Coleoptera 1. — *Fauna Europaea version 1.1*, <http://www.faunaeur.org>.
- Schilthuizen, M. & Vallenduuk, H. 1998. Kevers op kadavers. — *Mededelingen van de K.N.N.V.* 222, Utrecht.
- Troukens, W. 2001. Doodgravers en aaskevers aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Silphidae). — *Phegea* 29(3): 95–98.
- Witzgall, K. 1971. Histeridae. In Freude, Harde & Löhse, *Die Käfer Mitteleuropas*, Band 3. — Goecke & Evers Verlag, Krefeld.